

Nahodilost v ekonomickém rozhodování

Autor: Milena Tichá

Abstract

Contingency in economic decision-making. – The essay shows the role of contingency in economic decision-making in the frame of market economy, presents the selected problems related to the introduction of contingency into the decision-making and defines the opportunities and limits of their solving. The market, which is so far considered the most perfect of known economic regulators by the majority of economists from various economic schools and streams of economic thinking, is able to automatically provide a great amount of information via prices, which is important for economic decision-making of individual economic subjects in the current situation. But the market is not and it will never be able to provide such information that could serve as a base for future-oriented decision making.

This brings a high level of contingency to economic decisions, which we make with respect to the future. None of solutions so far suggested by the economists brought wholly satisfying results. Therefore the success of our future-oriented economic decisions will be always to certain extent arbitrary, because it will be based on speculative presumption of future market changes. It will be based not only on our existing experience, knowledge, horizon and combinational capability, and our technical and administrative base, but also – and primarily – on our intuition, on the willingness to risk and to certain extent on arbitrary creation of beneficial circumstances.

Keywords: contingency, economics, economic decision-making

Klíčová slova: nahodilost, ekonomie, ekonomické rozhodování

Nahodilost hraje při ekonomickém rozhodování velmi důležitou úlohu. Není ale samostatnou ekonomickou kategorií, a proto také není bezprostředně předmětem bádání ekonomů. Přes to musíme konstatovat, že se **bez zřetele na nahodilost neuskuteční žádná racionální ekonomická rozvaha.** Neboť každé odpovědné ekonomické rozhodnutí nutně vzniká s ohledem na nahodile vznikající podmínky, které se následně promítnou do jeho výsledků. Značnou nahodilost se z ekonomického rozhodování dosud nepodařilo odstranit, ani ji ve větší míře potlačit, i když se o to ekonomové stále pokoušejí.

Chování jednotlivých ekonomických subjektů je ovlivněno celou řadou různorodých, nepředpokládaných a náhle se měnících okolností. Tato skutečnost ekonomické rozhodování značně komplikuje a v podstatě vylučuje možnost zajistit za všech okolností pozitivní výsledky, a to i v případě těch nejjednodušších ekonomických rozhodnutí. **Úkolem tohoto příspěvku je vymezit vybrané problémy, které vnáší nahodilost do ekonomického rozhodování, a nastítnit možnosti a meze jejich řešení.** Zvláštní pozornost bude věnována tomu, jak nahodilost komplikuje **ekonomické rozhodování v podmínkách tržní ekonomiky.**

V **tržním hospodářství je základním regulátorem ekonomiky trh**. Trh je uznáván většinou ekonomů jako dosud nejdokonalejší z poznanych hybatelů ekonomiky, a to napříč jednotlivými ekonomickými školami a proudy ekonomického myšlení. „Trh vytváří podmínky, na jejichž základě jsou miliony rozhodnutí jednotlivých ekonomických subjektů zkoordinovány tak, že to umožňuje odpovědět na otázky, co vyrábět, jak vyrábět i pro koho vyrábět.“ (Konečný 1996: 25) **Je schopen poskytnout velké množství informací pro ekonomické rozhodování jednotlivých hospodářských subjektů**. Jeho předností je, že „informace šíří autonomně a automaticky, aniž se o to musí někdo starat“. (Konečný 1996: 18) Trh umí odpovědět na výše uvedené základní ekonomické otázky díky cenám, které se na trhu tvoří na základě nabídky a poptávky a plní tři základní funkce, funkci informační, motivační a alokační.

„Nabídka a poptávka představují dvě strany trhu, a aby reprodukce ekonomických subjektů mohla probíhat, musí být individuální rozhodnutí výrobců a spotřebitelů vzájemně koordinována. Ke koordinaci těchto rozhodnutí dochází jen tehdy, když mezi tržními subjekty existuje výměna informací a také mají-li zájem podle těchto informací rozhodovat. Při výměně zboží je nositelem informace mezi výrobcem a spotřebitelem cena zboží, která se utváří na základě vzájemného vztahu poptávky a nabídky.“ (Vlček 2003: 81)

Ceny pružně reagují na změny, které se odehrávají na trhu, poskytují ekonomickým subjektům důležité informace pro jejich ekonomické rozhodování, ale odrážejí pouze tu situaci, která existovala v době jejich vzniku. O budoucím vývoji trhu informovat nedovedou. Na otázku, kam bude směřovat další vývoj nabídky a poptávky, a jak se změní ceny po určité době, na to trh odpovědět nedokáže. **Trh není schopen poskytovat důležité a potřebné podklady pro ekonomické rozhodování orientované do budoucnosti. Toto rozhodování s ohledem na budoucnost bude vždy nahodilé, neboť bude vycházet pouze ze spekulativního odhadu budoucího vývoje.**

Může se opírat o znalosti, zkušenosti, rozhled, kombinační schopnosti a intuici těch, kteří se rozhodují, ale vždy s sebou ponese značné riziko, že se předpokládaná očekávání v budoucnu nenaplní. Ve snaze snížit toto riziko a omezit nahodilost při ekonomickém rozhodování **hledají ekonomové takové nástroje**, které by v tomto směru alespoň do určité míry kompenzovaly nedostatky trhu a **dokázaly by ekonomickým subjektům při jejich rozhodování s ohledem na budoucnost poskytnout určité směrodatné informace**.

Důležité podklady pro ekonomické rozhodování orientované do budoucna mohou poskytovat ekonomickým subjektům **makroekonomické prognózy**. Ty mohou omezit nahodilost při ekonomickém rozhodování, neboť s větší, či menší přesností podávají základní informace o budoucím ekonomickém vývoji. Tyto výhledy do budoucnosti se zpracovávají na základě důkladného rozboru vývoje základních makroekonomických ukazatelů v minulosti. „Makroekonomická prognóza navazuje na makroekonomickou analýzu a přináší základní informace pro hospodářsko-politické rozhodování. Prognóza je v širokém slova smyslu výpověď o budoucnosti. Je to vlastně předpověď budoucích událostí a budoucích podmínek vývoje.“ (Slaný 1999: 46)

V tomto ohledu poskytují takové podklady pro ekonomické rozhodování, které nedokáže zajistit trh. „Makroekonomické prognózy obsahují především budoucí vývoj makroekonomických agregátů, jako je HDP (myšleno hrubý domácí produkt – poznámka

autora), spotřeba, investice, zahraniční obchod, zaměstnanost, ale i vývoj inflace či platební bilance v jejich jednotě a vzájemných vztazích, jsou většinou zpracovány variantně a opírá se o ně vládní hospodářská politika.“ (Slaný 1999: 46)

Při zpracování makroekonomických prognóz záleží na tom, jak spolehlivě jsme schopni analyzovat dosavadní ekonomický vývoj, a zejména na tom s jakou pravděpodobností se nám daří nastínit možné varianty jeho vývoje směrem do budoucna. Vzhledem k tomu, že je ekonomický vývoj ovlivňován složitou sítí ekonomických i mimoekonomických faktorů, které působí často protichůdně a jejichž vznik bývá nahodilý a proto neočekávaný, nebývají varianty budoucího vývoje makroekonomických ukazatelů vždy zcela přesné. „Charakteristickým rysem prognóz je jejich variantnost, která vyplývá z možnosti stanovení variantních cílů a cest vedoucích k jejich dosažení, ale i z pravděpodobného charakteru prognóz.“ (Slaný 1999: 46) Vždy musíme předpokládat, že k naplnění makroekonomických prognóz bude docházet pouze s určitou mírou pravděpodobnosti.

Ta bude tím nižší, čím bude makroekonomická prognóza obrácena do vzdálenější budoucnosti. Proto můžeme konstatovat, že makroekonomické prognózy sice poskytují ekonomickým subjektům celou řadu důležitých a podnětných informací, které jsou významné pro jejich rozhodování s ohledem na budoucnost, a které trh neposkytuje, ale **nemusí to být vždy informace jednoznačné, ani zcela spolehlivé**. Čím vzdálenější pohled do budoucnosti prognózy podávají, tím se obvykle snižuje spolehlivost jimi uváděných informací o perspektivách ekonomického vývoje. **Ani důkladně a odpovědně zpracovaná prognóza nedokáže eliminovat nahodilost ekonomického rozhodování orientovaného do budoucnosti.**

Ve snaze překonat nedostatek informací důležitých pro ekonomické rozhodování s ohledem na budoucnost, které nedokáže poskytovat trh, začali ekonomové ve vyspělých zemích ve druhé polovině dvacátého století rozvíjet v rámci hospodářské politiky **indikativní plánování**. Na rozdíl od imperativního plánování, centrálně direktivního plánování sovětského typu, které je plánováním závazným, je indikativní plánování „přístupem, který odpovídá charakteru tržní ekonomiky a plní funkci informativní, neposkytuje návody, ale monitoruje směry možného vývoje, poskytuje informace a doporučuje chování“ (Slaný 1999: 26) Rozšířilo se zejména v padesátých a šedesátých letech a můžeme se s ním setkat hlavně ve Francii, Nizozemsku, Japonsku a Norsku, po určitou dobu také ve Velké Británii. „Podstata indikativního plánování spočívá v tom, že se určitým způsobem plánuje hospodářská politika.“ (Slaný 1999: 201)

Je možno konstatovat, že plán je „předpovědí toho, co vláda očekává, že se stane během plánovacího období, za předpokladu, že se splní její ohlášené aktivity a také předpokládané aktivity ostatních aktérů, především podnikové sféry. Plán se stává rámcovým programem činnosti vlády na delší období.“ (Slaný 1999: 202) Indikativní plánování se rozdílně vymezuje ve vztahu k jednotlivým ekonomickým subjektům. Vůči státní administrativě a ke státním podnikům má závazný charakter.

Pro soukromý sektor je nezávaznou informací, a to hlavně informací o budoucím chování vlády (například o záměrech v daňové a měnové politice, o jejím vztahu k proexportní politice a k drobným podnikatelům atd.) a o důležitých hospodářsko-politických prioritách vlády v delším časovém horizontu. Vedle toho indikativní plány také obsahují

výsledky analýz domácího a zahraničního trhu, informují o očekávaném vývoji cen a zahrnují dlouhodobé předpovědi vývoje ekonomiky. Jde o informace, které se dají ze strany soukromých subjektů získat jen velmi obtížně a při tom jsou pro jejich ekonomické rozhodování velmi důležité.

Na sestavování indikativního plánu se podílí kromě vlády celá řada subjektů, zástupci výzkumu, podnikatelské svazy, odbory a orgány územní správy. Smyslem toho je najít taková řešení, která budou přijatelná pro všechny zúčastněné strany. V tomto smyslu se hovoří o informačním a kooperačním efektu indikativního plánu a právě těmito aspekty se liší indikativní plánování od střednědobé stabilizační hospodářské politiky. (Slaný 1999: 202) Je to také cesta, kterou je možno předcházet roztříštěnosti hospodářské politiky a nedůslednostem při realizaci ekonomických programů vlády. Prostřednictvím indikativního plánování je možno překonat nedostatek podkladů pro dlouhodobé ekonomické rozhodování, které není schopen poskytnout trh.

Stalo se důležitým zdrojem informací pro rozhodování hospodářských subjektů s ohledem na budoucnost zejména ve výše uvedených vyspělých zemích v padesátých, šedesátých a sedmdesátých letech dvacátého století. **S postupem času zvolna klesala jeho účinnost, a to zvláště v souvislosti se změnami, které se odehrály ve světovém hospodářství koncem dvacátého a počátkem jednadvacátého století.** Globalizace a regionalizace světového hospodářství, která přinesla rostoucí vliv vnějšího prostředí na vývoj jednotlivých národních ekonomik, způsobila také to, že se zúžil prostor pro indikativní plánování, které mohlo být úspěšné v rámci relativně uzavřených národohospodářských celků.

Přes to je nutno konstatovat, že země provádějící indikativní plánování přispěly k vymezení některých nových přístupů k hospodářské politice a vytvořily předpoklady pro vypracování velkých, dlouhodobých národních i mezinárodních projektů, které by bez podpory státu nebyly realizovány. (Urban 1997: 66–68) I když by s postupem času neklesala účinnost indikativního plánování, **ani tento přístup nedokázal vyloučit nahodilost ekonomického rozhodování směřujícího do budoucna.**

Nezbytné informace pro rozhodování ekonomických subjektů s ohledem na budoucnost může, kromě výše uvedených nástrojů, poskytovat rovněž **vládou vymezený rámec hospodářské politiky.** Hospodářská politika je zpravidla definována jako „přístup státu k ekonomice své země. Jde o činnost, při níž nositelé hospodářské politiky (zejména vláda, ale nejen ta) používají určitých nástrojů a svěřených pravomocí k tomu, aby ovlivnily ekonomický a sociální vývoj (ekonomiku jako celek nebo její část), přičemž se snaží dosáhnout určitých ekonomických (v širších souvislostech i celospolečenských) cílů.“ (Slaný 1999: 3) Jak ze samotného pojmu vyplývá, hospodářská politika představuje velmi jednoduše řečeno vzájemné propojení ekonomiky a politiky.

Výběr cílů, stejně jako nástrojů používaných v hospodářské politice neprobíhá ve vzduchoprázdnu, závisí na celé řadě institucionálních podmínek, ale také na **hospodářsko-politické koncepci.** Z té nositelé hospodářské politiky, zejména vláda, při formulování praktické hospodářské politiky vycházejí. Hospodářsko-politickou koncepcí „lze definovat jako teoreticko-orientační rámec pro hospodářskou činnost, jež má většinou specifické filosofické, myšlenkové a ideologické kořeny“. (Slaný 1999: 36) Jde o „širší soubor názorů, určitou myšlenkovou konstrukci, obsahující nejen ekonomické, ale i filosofické prvky, jež

orientují aktéry hospodářské politiky při výběru cílů a nástrojů. Jejich rozhodování o cílech a nástrojích je pak v souladu s touto koncepcí. Seznámení s hlavními hospodářsko-politickými koncepcemi umožňuje pochopit, proč jistá vláda dělá v jistých situacích to či ono.“ (Slaný 1999: 36)

Základní orientace v hospodářsko-politických koncepcích umožňuje také s poněkud větší pravděpodobností dopředu odhadovat, v jakém směru bude vláda provádět určitá konkrétní ekonomická opatření. To se může stát jedním z podkladů pro ekonomické rozhodování orientované směrem do budoucnosti.

V souladu s vývojem ekonomických teorií byly vytvořeny v dosavadní historii **dvě nosné hospodářsko-politické koncepce**: liberální a intervencionistická. „Liberální hospodářsko-politická koncepce předpokládá, že koordinace aktivit prostřednictvím tržního mechanismu řeší všechny hlavní ekonomické otázky (co, jak, pro koho vyrábět). Zásahy státu a jeho hospodářské politiky jsou až na výjimky v tomto systému cizím elementem. Hospodářské politice se v liberální koncepci přisuzuje jen malý prostor.“ (Urban 1994: 20) Úkolem státu je vytvářet vhodné podmínky pro fungování trhu, například chránit soukromé vlastnictví, konkurenci atd. Tato koncepce poskytuje argumenty pro to, aby vláda, až na výjimky, do ekonomických procesů nezasahovala.

„Intervencionistická hospodářsko-politická koncepce se shoduje s liberální v tom, že koordinace aktivit prostřednictvím trhu je hlavním mechanismem, ale vedle toho existuje řada sfér, kde tento mechanismus selhává. Tím jsou vymezeny cíle, případně nástroje hospodářské politiky. Prostor pro hospodářskou politiku je na rozdíl od liberální koncepce mnohem širší.“ (Urban 1994: 21) Soustřeďuje argumenty pro to, proč má vláda do ekonomických procesů zasahovat, proč a kde jsou její zásahy nutné. „Společným jmenovatelem intervencionistické argumentace je selhání trhu, i když se tím oprávněnost existence tržního systému v zásadě nezpochybňuje.“ (Urban 1994: 22)

Oběma základním hospodářsko-politickým koncepcím odpovídají dva hlavní a zároveň také konfliktní **směry praktické hospodářské politiky**: „Intervencionistický (keynesiánský) směr, který čerpá z obecné intervencionistické koncepce hospodářské politiky a neokonzervativní (monetaristický) směr, který vychází z liberální koncepce.“ (Slaný 1999: 38) Stejně jako hospodářsko-politická teorie, tak zejména hospodářská praxe „jsou poznamenány neustálým dialogem těchto dvou koncepcí, při kterém se vzájemně ovlivňují a více či méně se uplatňují v praktické hospodářské politice. Reálná hospodářská politika tak obvykle používá mechanismy, které mají své místo v různých teoretických koncepcích. Při její charakteristice lze vždy vyzorovat určité dominantní rysy, které se opírají o zvolenou teoretickou koncepci, současně však i řadu rysů, které jsou zvolené koncepci cizí.“ (Slaný 1999: 38)

Praktická hospodářská politika, která vzniká na základě kompromisů mezi jejími nositeli, nemá nikdy podobu čisté hospodářsko-politické koncepce, více nebo méně se pouze přibližuje intervencionistickému, či liberálnímu modelu. Proto také ani důkladná orientace v hospodářsko-politických koncepcích neumožňuje vždy přesně dopředu odhadnout, jak bude vláda reagovat na určitý ekonomický problém. Nedokáže tedy zcela potlačit nahodilost v ekonomickém rozhodování.

Hospodářská politika jako praktická ekonomická činnost je v praxi realizována vládou, která „v demokratické společnosti musí získat souhlas parlamentu, zavádí nebo ruší určité daně, sestavuje státní rozpočet, jehož objem a struktura působí na ekonomický vývoj země, provádí opatření na podporu drobného a středního podnikání aj. Tato a další hospodářsko-politická opatření jsou zpravidla součástí **ekonomického programu vlády**, orientovaného na delší (volební) období.“ (Urban 1994: 9) Uvedený ekonomický program je zveřejněn a tvoří obvykle významnou součást **programového prohlášení vlády**. Z něho mohou ekonomické subjekty získat celou řadu informací, které jsou důležité pro jejich rozhodování orientovaného do budoucna. Nicméně **vhodný základ pro jakékoliv ekonomické rozhodování může tvořit pouze čitelná, vnitřně konzistentní a dlouhodobě stabilizovaná hospodářská politika realizovaná koordinovaně jejími jednotlivými nositeli** (vládou, parlamentem, centrální bankou atd.).

Z výše uvedeného výčtu pokusů ekonomů o překonání neschopnosti trhu poskytovat informace pro ekonomické rozhodování orientované do budoucna vyplývá, že jsou si vědomi tohoto nedostatku trhu a uvědomují si také s tím související vysokou míru nahodilosti, která vstupuje v rámci tržní ekonomiky do ekonomického rozhodování. Ale je nutné konstatovat, že **žádné jimi dosud navrhované opatření, které mělo omezit nahodilost při ekonomickém rozhodování, nepředstavuje zcela uspokojivé řešení tohoto problému.**

Trh, který je všeobecně uznáván jako dosud nejdokonalejší z poznanych regulátorů ekonomiky, a to napříč jednotlivými ekonomickými školami a proudy ekonomického myšlení, **dokáže** prostřednictvím cen automaticky a zcela bezplatně **poskytovat velké množství informací důležitých pro ekonomické rozhodování jednotlivých hospodářských subjektů**, ale tyto informace se týkají pouze **aktuální ekonomické situace**. **Není a nikdy nebude schopen předávat informace, které by mohly být podkladem pro ekonomické rozhodování směřující do budoucna.** To pak následně vnáší vysokou míru nahodilosti do všech ekonomických rozhodnutí, která činíme s **ohledem na budoucnost.**

Je proto zřejmé, že každý, kdo činí v rámci tržního hospodářství jakoukoliv ekonomickou rozvahu směřující do budoucna (a těch je většina), přestože využije všech dostupných podkladů čerpaných z různých zdrojů ověřenými postupy, **nemá v žádném případě možnost získat dostatek vhodných a důležitých podkladových informací. Proto ponese vždy větší či menší riziko, že se v danou chvíli rozhodne nesprávně** a dopustí se tak zásadních chyb, které jej ve svém důsledku více, či méně, v budoucnu ekonomicky znevýhodní (nebo jej v krajním případě dokonce ekonomicky zlikvidují). Je lhostejné, zda se bude rozhodovat na trhu se zbožím, službami, prací, či kapitálem. Situace se na všech trzích neustále mění, a to jak pod vlivem ekonomických, tak také celé řady neekonomických faktorů.

Následné změny ekonomických podmínek můžeme, s větší či menší pravděpodobností, dopředu pouze odhadovat. Z tohoto důvodu také **bude úspěšnost našich ekonomických rozhodnutí orientovaných do budoucna vždy do značné míry nahodilá**, neboť bude založena na odhadu následných tržních změn. Bude záviset nejenom na našich dosavadních zkušenostech, znalostech, rozhledu a kombinačních schopnostech a na našem technickém a administrativním zázemí, ale také, a to především, na naší intuici, ochotě riskovat a na do značné míry nahodilém vzniku příznivých či nepříznivých okolností.

Závěrem je možno konstatovat, že nahodilost vstupuje velice často do ekonomického života, jak jednotlivce, tak také celé společnosti. Přesto, že tato kategorie není bezprostředně předmětem zkoumání ekonomie jako vědy, je zřejmé, že nahodilost hraje velmi důležitou úlohu zvláště při ekonomickém rozhodování. Každé racionálně podložené ekonomické rozhodnutí činíme se zřetelem na nahodilost jeho výsledků. Úspěšnost jednotlivých ekonomických rozhodnutí odhalí až čas. Ten ukáže, jestli jsme se rozhodli v pravý okamžik správně.

Pro ekonomu je užitečné pohledět na problém nahodilosti při ekonomickém rozhodování s určitým nadhledem a konfrontovat ekonomický názor na jeho význam s představiteli ostatních společenských věd. Pak si také on může začít klást nové otázky a hodnotit nahodilost v ekonomii v širších souvislostech. Může získat neobvyklý pohled na úlohu nahodilosti při ekonomickém rozhodování a na problémy, které přináší toto rozhodování v rámci tržní ekonomiky. **Předpoklady pro hodnocení nahodilosti z různých pohledů vytváří až metodologický princip interdisciplinarity.** Ten otevírá prostor pro širokou diskusi mezi odborníky, představiteli různých společenských věd, filosofie a etiky. Významným místem, kde probíhají rozpravy nad klíčovými společenskovědními kategoriemi, jako je například nahodilost, jsou monotematické konference interdisciplinárního zaměření, organizované společenskovědními pracovišti.

SEZNAM LITERATURY

KLVAČOVÁ, Eva. Stát, trh a občan. *Ekonom*, 1993, č. 32, s. 17. ISSN 1210-07-14.

KONEČNÝ, Bronislav, SOJKA, Milan. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha: Libri, 1996. ISBN 80-85983-05-2.

KONEČNÝ, Bronislav, SOJKA, Milan. *Moderní ekonomie*. Praha: Economia, 1991. ISBN 80-85378-01-9.

SLANÝ, Antonín, ŽÁK, Milan. *Hospodářská politika*. Praha: C. H. Beck, 1999. ISBN 80-7179-237-3.

TICHÁ, Milena. Etická a ekonomická kritéria rozhodování a výchova k ekonomickému myšlení. In PELCOVÁ, Naděžda, HOGENOVÁ, Anna a kol. *Éthos ve výchově, umění a sportu*. Praha: UK Pedagogická fakulta, 2009, s. 221–230. ISBN 978-80-7290-387-0.

TICHÁ, Milena. Hodnoty a hodnocení v ekonomii. In PELCOVÁ, Naděžda, HOGENOVÁ, Anna a kol. *Hodnoty ve výchově, umění a sportu*. Praha: UK Pedagogická fakulta, 2008, s. 141–145. ISBN 80-7290-272-5.

TICHÁ, Milena. Možnosti a meze dialogu v ekonomii. In PELCOVÁ, Naděžda, HOGENOVÁ, Anna a kol. *Dialog ve výchově, umění a sportu: Filosofická reflexe*. Praha: UK Pedagogická fakulta, 2012, s. 263–270. ISBN 978-80-7290-428-0.

TICHÁ, Milena. Zisk – symbol úspěchu. In PELCOVÁ, Naděžda, HOGENOVÁ, Anna a kol. *Symbol ve výchově, umění a sportu: Filosofická reflexe*. Praha: UK Pedagogická fakulta, 2011, s. 277–284. ISBN 978-80-7290-428-0.

URBAN, Luděk a kol. *Hospodářská politika*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-01-7.

URBAN, Luděk. *Praktická hospodářská politika*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1997. ISBN 80-7079-941-2.

VLČEK, Josef a kol. *Ekonomie a ekonomika*. Praha: ASPI, 2003. ISBN 80-86395-46-4.

VLČEK, Josef a kol. *Ekonomie pro neekonomy*. Praha: Codex Bohemia, 1998. ISBN 80-85963-66-3.

(PhDr. Milena Tichá, CSc., vedoucí oddělení společenských věd na Katedře občanské výchovy a filosofie UK PedF.)